

Sviktende oppfatninger

Der alle tenker likt, tenkes det ikke mye, sa mediekritiker og filosof Walter Lippmann. Og det lenge før noen hadde hørt om internett og sosiale medier.

Hvis du har brukt noen sekunder på å skumme gjennom denne teksten for å se om den er verdt å lese, har du sannsynligvis sett ordet brexit. Hvis du ikke allerede er lei av denne gjennomkommenterte hendelsen, leter du sannsynligvis raskt etter fakta eller synspunkter som kan støtte opp om din forståelse av hvorfor britene sa nei til fortsatt EU-medlemskap. Hvis du ikke finner støtte for dine oppfatninger, er sannsynligheten større for at du legger bort kronikken.

Dette er et kjent fenomen, av psykologer kalt confirmation bias, eller bekreftelsestendens på norsk. Vi søker bekræftelser på de oppfatninger, hypoteser eller teorier vi har, i stedet for å forsøke å avkrefte dem, og vi tolker informasjon på en slik måte at den stemmer overens med våre verdensbilder.

Slike bekræftelsestendenser har ikke vært vanskelig å spore, hverken forut for brexit eller i alle analysene som har kommet etterpå. Mens noen ser proteksjonisme, rasisme og uvitenhet, ser andre et opprør mot elitene og et legitimt ønske om mer selvstendighet. Sjøkket over resultatet, på begge sider, vitner også om manglende kontakt med annerledestenkende. Selv ikke bookmakerne klarte å fange opp tendensene i opinionen.

Bookmakerne skal i enda større grad enn meningsmålerne fange opp all tilgjengelig informasjon. De fanger ikke bare den enkeltes oppfatninger, men folks oppfatninger om andres oppfatninger, og så videre. Når bookmakerne bommer på en folkeavstemning hvor meningsinformasjonen så til de grader har vært tilgjengelig, tyder det på svikt i informasjonsflyten. Folk har hatt feil oppfatninger om andres oppfatninger.

Denne svikten i det som også kalles prediksjonsmarkedet (prediction markets) har vi også sett i USA, hvor de som i høst satset penger på at realitystjernen Donald Trump skulle bli

De som i høst satset penger på at realitystjernen Donald Trump skulle bli republikanernes presidentkandidat, har tjent veldig gode penger. Foto: Tasos Katopodis/AP/NTB Scanpix

Fredagskronikk Ola Kvaløy

republikanernes presidentkandidat har tjent veldig gode penger.

Nå skal det sies at hendelser som predikeres med lav sannsynlighet også noen ganger må skje. Verden er et usikkert

sted. Men det kan synes som et paradoks at markedet bommer såpass klart på to fenomener hvor en skulle tro at informasjonen var på sitt aller beste.

Mediedekningen av både brexit og Trump har vært massiv. Når bookmakerne bommer, er det derfor nærliggende å tro at det har noe å gjøre med vår selektive innhentning og tolkning av informasjon. Vi klikker oss inn på de nyheter og de nyhetskilder som støtter opp om våre forutinntatte holdninger og antagelser. Sosiale medier tar dette et skritt videre. Det er simpelthen ikke enkelt å finne motforestillinger i facebook-feeden når både vennene dine og Facebook selv hjelper deg med å finne det du ønsker å lese.

En ny studie av Michela Del Vicario og medforfattere, publisert i det anerkjente tidsskriftet PNAS, studerer dette nærmere. De viser blant annet at vi er mer tilbøyelige til å tro på desinformasjon hvis den er delt av likesinnede facebook-venner. Studien viser også hvordan informasjonsflyten skaper ekkokamre og polarisering, hvor likesinnede får bekreftet og forsterket sin tro på egne oppfatninger.

Det er i det helt tatt en økt akademisk interesse - også blant økonomer - for hvordan oppfatninger (eller beliefs som det heter på økonomispråket) formes. Oppfatningene våre er sentrale, ikke bare for å forstå politiske utfall, mens også for å forstå markedsbevegelser, konjunkturer, bobler og kriser. Nyere forskning på såkalt belief formation gir grunnlag for pessimisme for dem som allerede ser med uro på informasjonsflytens selvbekreftende dynamikk.

I en fersk eksperimentell studie demonstrerer Benjamin Enke og Florian Zimmermann med kirurgisk presisjon hvordan vi lider av det de kaller «correlation neglect». Hvis vi ikke kjenner sannheten, men får informasjon om den tilnærmede sannheten fra ulike kilder, evner vi ikke å ta høyde for at informasjonen er korrelert, altså samvarierer. Vi behandler nesten like informasjonskilder som om de var uavhengige, med den følge at våre kollektive oppfatninger kan havne langt på siden av sannheten.

Den toneangivende Princeton-økonomen Roland Benabou har gjennom en serie arbeider

vist hvor lite som skal til for at slike små skjevheter i hvordan folk oppfatter virkeligheten kan føre til kollektive misoppfatninger, illusjoner, gruppetenkning og polarisering. Et nedslående resultat er at feilaktige virkelighetsoppfatninger lettere spres hvis de er negative, altså hvis misoppfatningene er samfunnsøkonomisk ugunstige.

Den kollektive fornuft synes å være skjør.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger og Norges handelshøyskole.

Mer debatt på side 22-23 →

Med Stortinget i ryggen
Martin Kolberg

Pasientsikkerheten er ikke truet
Anne-Kari Bratten

Fremtidens byråkrat er digital
Arne Norheim

Fredagskronikken

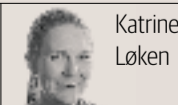
Alexander Cappelen

Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ulltveit-Moe

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.